

**DRUŠTVO ZA RAZVOJ
SLOVENSKEGA PODEŽELJA**

6. SPP SLOVENSKI SLOVENIAN
PODEŽELSKI RURAL
PARLAMENT PARLIAMENT

Reševanje
konfliktov na
podeželju

Moč lokalne
samooskrbe

Turizem na
podeželju
prihodnosti

Podeželski mozaiki:

JUGOVZHODNA SLOVENIJA

Podeželski mozaiki: Jugovzhodna Slovenija

Zbirka Podeželski mozaiki

Od oktobra do novembra 2025 so na Gorenjskem, Goriškem, v Jugovzhodni Sloveniji, na Koroškem, v Osrednji Sloveniji, Podravju, Pomurju, na Primorskem in Notranjskem ter v Savinjski in Zasavju potekala regijska srečanja. Na njih so deležniki razpravljali o priložnostih in izzivih podeželja v svojih lokalnih okoljih. Pregled stanja na posameznem območju in ugotovitve posvetov smo strnili v zbirko, ki jo sestavlja devet regijskih mozaikov.

© 2026, Društvo za razvoj slovenskega podeželja

Uredila: Špela Stanonik

Pri zasnovi in izvedbi regijskega srečanja so sodelovali: dr. prof. Irma Potočnik Slavič, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za geografijo; mag. Tomaž Cunder; asist. - razisk. Sara Mikolič, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za geografijo; dr. Anton Perpar, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani; izr. prof. dr. Marko Koščak, Fakulteta za turizem Univerze v Mariboru; Jožica Povše, LAS DBK, RC Novo mesto d.o.o.; Tina Štefanič, LAS DBK, RC Novo mesto d.o.o.; Katja Zupan Kovačič, LAS STIK, CIK Trebnje; Joži Sinur, LAS STIK, CIK Trebnje; Nina Sterle, LAS PPD, RC Ribnica Kočevje d.o.o.; Tina Zajc Zver, LAS PPD, RC Ribnica Kočevje d.o.o.

Vsebinska zasnova: Vesna Erhart

Fotografije: Maja Pregelj, Jan Kocjan, Tomaž Poje, Domen Gregorič, Alenka Stražišar Lamovšek, Iztok Mrzljak, Katja Špoljar, Jošt Gantar, Danijel Vincek, Robert Slana, Marjan Kapele

Kartografija: Nejc Bobovnik, Tim Gregorčič, Miha Brvar, Manja Jakopič

Zasnova infografike: Miha Brvar, Monja Šebela Blatnik

Jezikovni pregled: Poučevanje in inštruiranje, Irena Hodnik s.p.

Oblikovanje, prelom in priprava za tisk: JAdesign – Alenka Planinc Kuhar s.p.

Izdajatelj: Društvo za razvoj slovenskega podeželja

Leto izida: Dol pri Ljubljani, 2026

Izdaja: 1. izdaja

Format spletne izdaje: PDF

Spletna lokacija: <http://www.drustvo-podezelje.si/>

Pripravo podeželskih mozaikov sta finančno podprla Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter HUD sklad Univerze v Ljubljani.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 301304067

ISBN 978-961-97609-3-2 (PDF)

*Danes smo se
zbrali, da v ospredje
postavimo podeželje
in prisluhnemo
ljudem, ki tam živijo
in ustvarjajo.*

*Prihodnost podeželja
ne bo zapisana sama
od sebe, ampak jo
pišemo mi.*

*Resnična moč
nastane takrat,
ko delujemo
skupaj.*

*Podnebne spremembe,
katerim smo priča, in
tiste, ki jih strokovnjaki
napovedujejo v prihodnosti,
imajo odločilen vpliv na
dostopnost, količino in
kakovost hrane.*

*Samooskrba je ena
izmed prioriternih
nalog tega območja.*

Vloga Društva za razvoj slovenskega podeželja pri razvoju podeželja

ROMAN MEDVED

Društvo za razvoj slovenskega podeželja že več kot dve desetletji pomembno soustvarja prostor sodelovanja, povezovanja in skupnega razmisleka o prihodnosti slovenskega podeželja. Nastalo je iz potrebe po močnejšem glasu ljudi in organizacij, ki živijo in delujejo na podeželju, ter iz zavedanja, da razvoj ne nastaja sam od sebe, temveč je rezultat usklajenega dela, znanja in vizije. V tem času je društvo preraslo v prepoznavno nacionalno mrežo, ki povezuje lokalne akcijske skupine, strokovnjake, institucije in posameznike, ki jim je skupen cilj trajnosten in uravnotežen razvoj podeželskih območij. Vloga društva presega zgolj povezovanje, saj deluje kot most med lokalnim okoljem in državnimi ter evropskimi politikami. S prenosom znanja, izmenjavo dobrih praks ter aktivnim sodelovanjem pri oblikovanju razvojnih usmeritev prispeva k temu, da glas podeželja ostaja slišan in upoštevan. Pomemben del delovanja predstavlja tudi organizacija strokovnih dogodkov, izobraževanj in razprav, kjer se srečujejo različni pogledi in izkušnje, kar pogloblja razumevanje razvojnih izzivov in odpira nove priložnosti za sodelovanje. Slovenski podeželski parlament je eden ključnih izrazov tega poslanstva. V okviru že 6. slovenskega podeželskega parlamenta smo in bomo skupaj z lokalnimi deležniki odpirali ključna vprašanja razvoja podeželja, izmenjevali izkušnje ter iskali rešitve za izzive, ki so skupni različnim podeželskim okoljem. Ob pogledu na prehojeno pot je jasno, da je društvo pomembno prispevalo k večji povezanosti, prepoznavnosti in razvojnemu napredku slovenskega podeželja. Hkrati pa ostajamo usmerjeni v prihodnost, kjer bodo izzivi zahtevali še več inovativnosti, prilagodljivosti in poguma, predvsem pa ohranjanje skupnega cilja – živahnega, odpornega in vključujočega slovenskega podeželja.

Spoštovani!

Namen podeželskih parlamentov je krepiti glas podeželskih skupnosti ter jim omogočiti učinkovitejše sodelovanje pri reševanju izzivov lokalnega okolja in oblikovanju razvojnih usmeritev. Podeželski parlamenti predstavljajo prostor povezovanja javnega, zasebnega in civilnega sektorja ter spodbujajo sodelovanje za trajnostni razvoj. Šesti slovenski podeželski parlament je rezultat večletnih priprav in devetih regijskih srečanj v letu 2025, ki so zbrala predloge, izzive in potrebe lokalnih okolij ter jih prenesla v nacionalno razpravo kot podlago za skupne, utemeljene rešitve razvoja podeželja. Obravnavan je bil širok nabor izzivov, od lokalne samooskrbe, konfliktov na podeželju, storitev, stanovanjske problematike, demografije, vloge mladih in žensk, do turizma in kulturne dediščine. Pomembno vlogo pri tem imajo lokalne akcijske skupine (LAS-i) kot raznolike podeželske mreže, ki povezujejo več kot 2300 članov in že desetletje izvajajo razvoj, ki ga vodi skupnost (LEADER/CLLD), ter naslavlajo ključne izzive in potenciale podeželja. Pod okriljem Društva za razvoj slovenskega podeželja, ob sodelovanju vseh LAS-ov, raziskovalcev, stroke in lokalnih skupnosti, vam je uspelo povezati raznolike deležnike. Lokalnim prebivalcem, kmetom, podjetnikom in društvom ste omogočili izmenjavo mnenj, znanj ter predstavitev svojih potreb, s čimer parlament krepi odprt dialog med prebivalci in odločevalci ter spodbuja občutek soustvarjanja razvojnih politik. Generacijska prenova postaja ključni strateški izziv za zagotavljanje dolgoročne konkurenčnosti, prehranske varnosti in vitalnosti podeželja, izzivi pa so vedno bolj več sektorski, kar zahteva tesno usklajenost različnih politik ter iskanje sinergij. Zato Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano podpira slovenski podeželski parlament kot pomembno platformo, ki združuje različne glasove s terena, povezuje sektorje ter omogoča oblikovanje premišljenih predlogov za razvojne politike, ki so bolj pravične, izvedljive in odporne na prihodnje izzive.

Ljubljana, junij 2026

Mateja Čalušič

ministrica za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Kako so nastajali podeželski mozaiki?

IRMA POTOČNIK SLAVIČ IN TOMAŽ CUNDER

Potrebe zahtevajo javno komunikacijo. Prebivalci podeželja, razvojniki in odločevalci ter raziskovalci soglašajo, da se sodobno slovensko podeželje sooča s čedalje večjo dvojnostjo:

- na eni strani z intenzivnimi in zgoščenimi pritiski na dostopnem podeželju, z novimi okoliščinami, ki jih prinašajo digitalizacija, deglobalizacija, prebivalstvena in socialna preobrazba, s privlačnostmi, ki generirajo povečano povpraševanje po podeželskih virih ter
- na drugi strani s procesi in učinki odseljevanja, manjše gospodarske moči, pospešenega staranja prebivalstva, izgubljanja osnovnih storitev in posledično povečano neprivlačnostjo podeželja.

V takšnih razmerah se nakazuje potreba po javni komunikaciji med akterji, prepoznanimi deležniki, raziskovalci in zainteresiranimi javnostmi, kar je možno udeležati s t. im. podeželskimi parlamenti. Tako smo skupaj razmišljali o krovnih tematikah (prebivalstvene in socialne spremembe), razpravljali v vključujočih fokusnih skupinah (kaj, kdo, kje, kako, zakaj), o formatu (najprej regijska srečanja, da prepoznamo dejanske potrebe na »terenu«, nato nacionalno srečanje) in ciljih.

Od dogodka k procesu. Ko smo novembra 2024 razmišljali, kakšen naj bo 6. Slovenski podeželski parlament, se je iz možganske nevihte članov Društva za razvoj slovenskega podeželja v Domu na Svetini razvila pomembna odločitev: naš cilj ne bo le izvedba enkratnega dogodka. Priprava na 6. Slovenski podeželski parlament je zato zasnovana kot razvojni proces, temelječ na pristopu od spodaj navzgor, saj s celovitim in mrežnim vključevanjem relevantnih deležnikov in akterjev v lokalnih in regionalnih podeželskih okoljih in skupnostih, sooblikujemo inovativen, ciljno naravnan, medgeneracijsko usklajen trajnostni razvoj slovenskega podeželja. V organizacijskem smislu smo se naslonili na mrežo lokalnih akcijskih skupin, ki so se povezale v devet »regij«. Le-te so skupaj prepoznale 3-4 fokusne tematike, določile format dogodka (uvodni razmislek in poldnevna delavnica z več tematskimi omizji) in izpostavile regionalne poudarke pri izbranih tematikah.

Skupaj zmoremo. Zaradi čedalje večjih razvojnih neskladij na podeželju, ki jih hkrati vzrokujejo in tudi generirajo prebivalstvene in socialne spremembe, zaznavamo zmanjšano participacijo prebivalcev podeželja in javno izraženo nemoč podeželanov. S procesom participativnega podeželskega parlamenta želimo okrepiti komunikacijo med akterji in deležniki na podeželju, razvojniki na podeželju, oblikovalci politik in odločevalci ter raziskovalci podeželja (tudi s pomočjo HUD sklada Univerze v Ljubljani: le-ta podpira projekte, ki rešujejo pereče družbene izzive, in

potekajo v sodelovanju s ciljnimi skupinami in drugimi neakadetskimi deležniki). Tako smo skupaj sooblikovali angažiran, ciljno usmerjen in vključujoč proces, ki je preko devetih regijskih srečanj potekal od marca do novembra 2025, ter se nadaljuje z aktivnostmi, ki bodo rezultirale v 6. Slovenski podeželski parlament (junija 2026) in se bo nadgrajeval tudi v prihodnje.

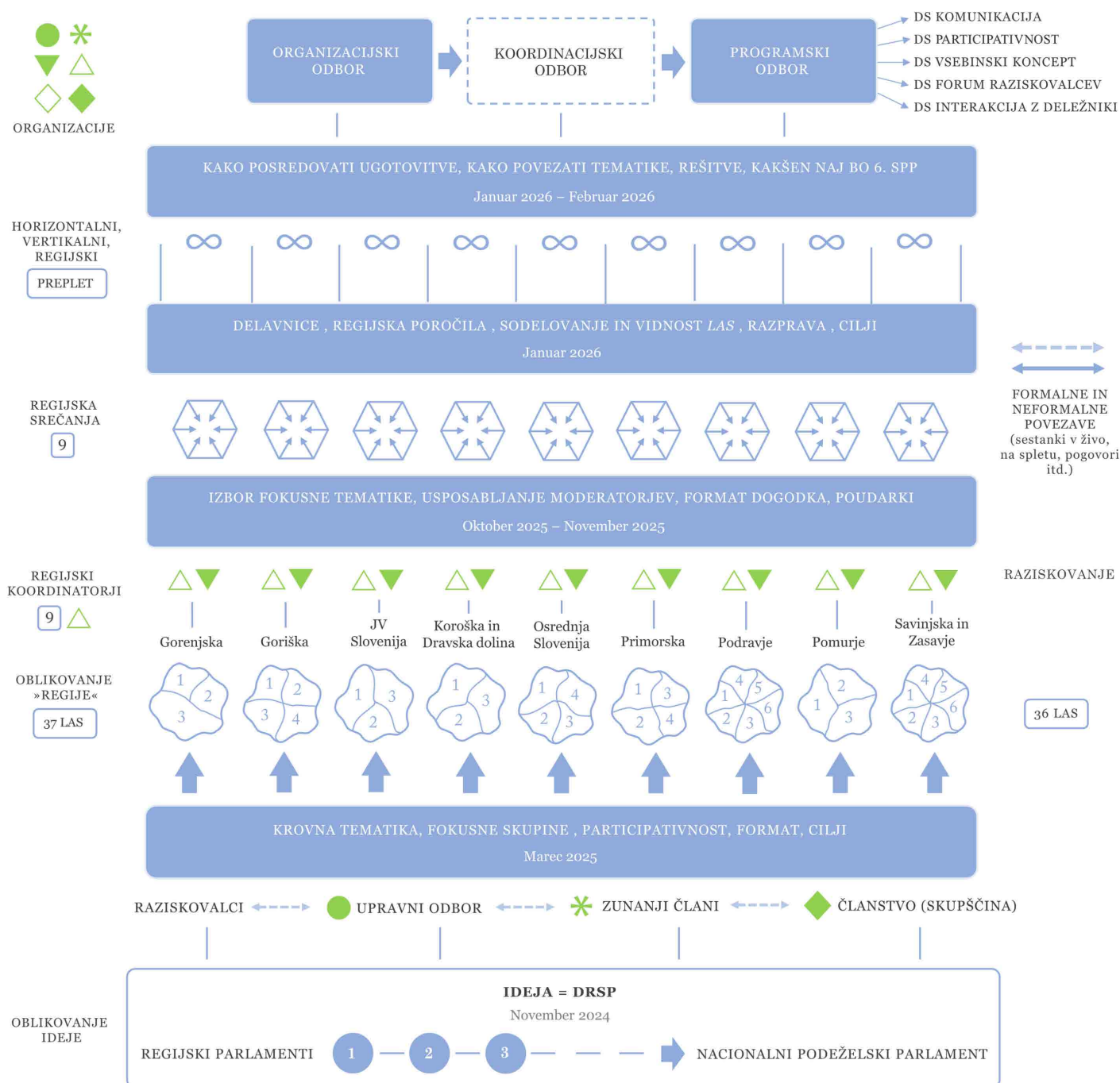
Medsebojno opolnomočenje. Dodana vrednost vključujočega razvojnega procesa je v dejstvu, da (ne)formalno omogočamo več vrst učenja, ki pripomorejo k večjemu družbenemu učinku našega razvojnega prizadevanja. Raznovrstni deležniki in akterji, projektni partnerji, lokalni prebivalci, raziskovalci ipd. so z aktivnim učenjem kontinuirano vključeni v proces. Različne aktivnosti spodbujajo vzajemno učenje med udeleženci, z aktivnim vključevanjem ustanov pa tudi organizacijsko učenje kot proces ustvarjanja, ohranjanja in prenosa znanja znotraj organizacije, pa tudi izven organizacije v povezavi z njenimi funkcijami in načinom dela. Podeželska območja (skupaj z akterji, aktivnostmi in ustanovami) na lokalni in regionalni ravni sodelujejo pri izkustvenem učenju kot procesu učenja skozi izkušnjo, ki ga lahko v procesu 6. Slovenskega podeželskega parlamenta opredelimo kot »učenje z razmišljanjem o delovanju«. Vsi, ki so bili vključeni v procese učenja, so se udeležili usposabljanja, kontinuirano so potekali pogovori med regijskimi koordinatorji in raziskovalci. Otipljivi rezultati so: delavnice, regijska srečanja, povečana vidnost in sodelovanje med lokalnimi akcijskimi skupinami, udeleženci so se aktivno vključili v razprave, artikulirali so razvojne cilje, h katerim stremijo.

Podeželska mreža. V procesu priprave na 6. Slovenski podeželski parlament smo prepoznavali, komunicirali in ozaveščali o inovativnih in primernih rešitvah za prepoznane probleme in ovire slovenskega podeželja. Sledil je naslednji sklop vprašanj: kako posredovati ugotovitve, kako povezati tematike, katere rešitve so primerne za raznolika podeželska območja in skupnosti, kakšen naj bo slovenski podeželski parlament? V procesu priprave smo prepoznali številne posameznike in organizacije, ki jih povezuje organizacijski in programski odbor koordinirano vključujeta v naslednjo fazo, tj. dvodnevno srečanje v Ilirski Bistrici.

Pričujoči **podeželski mozaiki** so hkrati osebna izkaznica, zgoščen čebelnjak predstav, želja, idej, potreb in ciljev podeželskih »regij« v Sloveniji. Bogato gradivo je s pristopom od spodaj navzgor oblikovala raznolika podeželska mreža, ki je v razvojnem procesu sodelovala, se medsebojno učila in opolnomočila. Na ta način javno komunicira z akterji in deležniki, pripravljalci politik in odločevalci, razvojniki in raziskovalci ter drugimi zainteresiranimi javnostmi na podeželju in v celotni slovenski družbi.

PROCES PRIPRAVE NA SLOVENSKI PODEŽELSKI PARLAMENT

Zasnova: Irma Potočnik Slavič; Izdelava: Manja Šebela Blatnik; Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Jugovzhodna Slovenija

Jugovzhodna Slovenija – od Dolenjske do Bele krajine, Kočevsko-ribniškega območja in Suhe krajine s Temeniško dolino – je prostor izjemnih naravnih in kulturnih danosti. To je območje gozdov, rek, termalnih izvirov, vinorodnih gričev, bogate kulinarike, raznolike dediščine in močne industrijske ter lesne tradicije. Ljudje tukaj posebej cenijo mir, povezanost skupnosti, raznolik življenjski prostor ter stik z naravo, kar območju daje prepoznavno identiteto in visoko kakovost bivanja. Podeželje tega območja pa ni le prostor bogatih danosti, temveč tudi prostor pomembnih izzivov. Med ključnimi vidiki so ohranjanje kmetijskih zemljišč, krepitev lokalne samooskrbe, prilagajanje podnebnim spremembam, boljše povezovanje med deležniki ter usklajevanje med varovanjem narave, razvojem kmetijstva in kakovostjo življenja. Pomembni ostajajo tudi dostopnost storitev, medgeneracijsko sodelovanje, poenostavljanje postopkov za pridobivanje nepovratnih sredstev za razvoj podeželja ter krepitev razumevanja potreb prebivalcev območja. Priložnosti našega podeželskega območja so velike: v večjem povezovanju kmetov, razvoju lokalnih tržnic in kratkih dobavnih verig, v nadgradnji kolektivnih blagovnih znamk, butičnem in trajnostnem turizmu, ki gradi na avtentičnosti, ter v projektih LEADER/CLLD, ki znajo povezati ideje, ljudi in sredstva v skupne zgodbe uspeha. Prav JV Slovenija ima vse pogoje, da ostane prostor sožitja, dela, ustvarjalnosti in ponosa.

Franci Bratkovič

direktor Razvojnega centra
Novo mesto d.o.o.

O podeželskih parlamentih

GORAN ŠOSTER

Prva pobuda za organizacijo podeželskega parlamenta je bila podana leta 1989 na Švedskem. Uspešna praksa spodbujanja revitalizacije podeželja se je po letu 2000 razširila v Estonijo in Finsko, v naslednjem desetletju pa še v države srednje Evrope in naprej. Do danes se je tovrsten način organizirane razprave o izzivih podeželja razširil v skoraj 20 evropskih držav. Slovenci smo se pridružili iniciativi podeželskih parlamentov leta 2011, ob 20. obletnici osamosvojitve. Doslej smo v Sloveniji izvedli 5 podeželskih parlamentov v obliki dvodnevni srečanj različnih interesnih skupin, organizacij in posameznikov. O pomembnosti zborovanj v obliki podeželskih parlamentov priča številčnost in raznolikost udeležencev, med katerimi so vsakič tudi ministri, poslanci, univerzitetni profesorji, voditelji uglednih organizacij in združenj, nemalokrat tudi predsedniki držav.

Številne stanovske organizacije in združenja si prizadevajo vplivati na oblikovanje politik. V Evropi je to pomembno zlasti v prehodih med programskimi obdobji. Medtem ko stanovska združenja odločno branijo kmečke in naravovarstvene interese, se preko podeželskih parlamentov vključujejo v razpravo tudi drugi zagovorniki, ki si prizadevajo k celostnemu razvoju podeželja. Združeni lahko dosežejo veliko več kot z razdrobljenim, nepovezanim delovanjem. V zadnjem desetletju postajajo lokalne akcijske skupine, ki delujejo v programu razvoja podeželja LEADER, pomemben nosilec pobud za celostni razvoj podeželja. Podeželski parlamenti ponujajo prostor za združevanje tovrstnih pobud na zborovanjih z izrazitim političnim, vendar nestranskim motivom v prizadevanju za skupne cilje. Zaradi vključevanja širokega kroga ljudi in organizacij so podeželski parlamenti postali pomemben socialni partner nekaterim institucijam na nacionalni ravni in ravni Evropske Unije. Na dnevni red uvrščajo vsa aktualna vprašanja, ki so pomembna za prebivalce podeželja. Razprave v okviru podeželskih parlamentov pogosto prinašajo odgovore na aktualna vprašanja in predlagajo dolgoročne usmeritve za razvoj podeželja.

Družbeni procesi, ki se odvijajo med organizacijo podeželskih parlamentov, so blaga oblika družbenega boja, vendar brez izrazitih protagonistov. Podeželski parlamenti združujejo predstavnike različnih družbenih skupin – od malih kmetov, intelektualcev in prebivalcev podeželskih območij do delavcev, podjetnikov, mladih, odraslih in starejših. Posamezne vloge in interesi se prepletajo, medtem ko se pogledi različnih družbenih skupin pogosto razlikujejo in so nemalokrat tudi konfliktni. Ob soočanju različnih pogledov na podeželje se konflikti blažijo, odločevalcem pa se ponujajo konstruktivnejši načini njihovega razreševanja. Popolnega soglasja seveda ni možno doseči pri vseh odprtih vprašanjih, zato se je treba zavedati, da gre za dolgotrajen proces. Podeželski parlamenti predstavljajo inovativen način oblikovanja širšega soglasja o politikah razvoja podeželja na nacionalni in evropski ravni ter krepijo glas civilne družbe v prizadevanjih za trajnostni in celostni razvoj podeželja. Nimajo enotne oblike – razlikujejo se po

številčnosti, pogostosti, trajanju in organizacijskih pristopih, njihove vsebine pa ostajajo večinoma podobne. Razprave v okviru podeželskih parlamentov pogosto ponudijo odgovore na odprta vprašanja in rešitve nekaterih problemov.

V večini primerov potekajo podeželski parlamenti dva ali tri dni v obliki zborovanj. Na njih se zberejo zainteresirani posamezniki, predstavniki različnih interesnih skupin in ugledni politiki, vse pogosteje tudi raziskovalci, ki se ukvarjajo s podeželjem. V podeželskih parlamentih se odraža narava organizacij, ki dajejo pobudo za tovrstna zborovanja. V njih se zbirajo ljudje iz podeželja ne glede na versko, politično ali razredno pripadnost. Zahteve podeželskih parlamentov presegajo ozke interese kmečkih sindikatov in različnih regionalnih, nacionalnih in evropskih kmečkih združenj. Bolj kot razredno ali stanovsko pozicioniranje prevladuje zastopanje teritorialnih interesov, ki se odzivajo na izzive globalne družbe. Podeželske mreže in pobudniki podeželskih parlamentov predstavljajo pomemben del novih družbenih gibanj, ki postajajo vse bolj prisotna tako v podeželskih kot v urbanih okoljih. Tudi vse pogostejše spontane civilne iniciative in pobude, organizirane v mreže, si prizadevajo za interese podeželja. Podeželski parlamenti postajajo prostor za izražanje teh pobud na zborovanjih z izrazitim političnim motivom, katerih cilj je vplivanje na izboljšanje pogojev za življenje in delo na podeželju. Sporočila zborovanj segajo preko medijev na oblikovanje javnega mnenja, preko deklaracij in resolucij pa trkajo na vrata državnih institucij. Podeželski parlamenti opozarjajo na ključne izzive lokalnih območij in prispevajo k njihovem razreševanju po načelu »od spodaj – navzgor«, ki poteka od lokalne preko regionalne in nacionalne do evropski ravni odločanja.

Prebivalstvene in socialne spremembe na podeželju

TOMAŽ CUNDER

V zadnjih desetletjih se podeželje v regiji JV Slovenija, podobno kot druga podeželska območja v Sloveniji, sooča z intenzivnimi prebivalstvenimi in socialnimi spremembami. To velja še posebej za obdobje po vstopu Slovenije v EU, ko so hitre strukturne, tehnološke in ekonomske spremembe povzročile, da se je pomen dveh prostorsko najbolj izpostavljenih gospodarskih dejavnosti na podeželju - kmetijstva in gozdarstva - pomembno spremenil. Današnja podoba slovenskega podeželja niti približno ne ustreza več nekdanji arhaični podobi pretežno agrarne pokrajine. Socialna in predvsem zaposlitvena razslojenost prebivalstva se je izrazito povečala in se odraža v konstantnem zmanjševanju števila in deleža kmečkega prebivalstva in vedno večji prevladi nekmečkega prebivalstva.

S prostorsko-regionalnega vidika je za slovensko podeželje značilno, da se dinamika prebivalstvenih in socialnih sprememb zelo razlikuje po posameznih območjih. Na različno dinamiko vpliva tako hitrost in vztrajnost procesov prestrukturiranja kot tudi njihova celovitost in soodvisnost. Regija JV Slovenija v tem pogledu ni izjema, glede na posamezne prebivalstvene in socialne kazalnike pa v določeni meri tudi odstopa od povprečij drugih regij in slovenskega povprečja.

Geografske značilnosti regije JV Slovenija

Območje regije JV Slovenija, v okviru katerega je bilo organizirano in izvedeno regionalno srečanje, se glede na uradno opredelitev, objavljeno v Regionalnem razvojnem programu regije Jugovzhodna Slovenija za obdobje 2021–2027 (Razvojni center Novo mesto, 2022), teritorialno in površinsko v celoti ne ujema s statistično razvojno regijo JV Slovenija. Območje treh Lokalnih akcijskih skupin (LAS Dolenjska in Bela krajina, LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe in LAS Suhe krajine, Temenice in Krke – STIK) namreč zajema tudi občine Dobropolje, Velike Lašče in Ivančna Gorica, ki pa po uradni administrativni razmejitvi spadajo v Osrednjeslovensko statistično regijo.

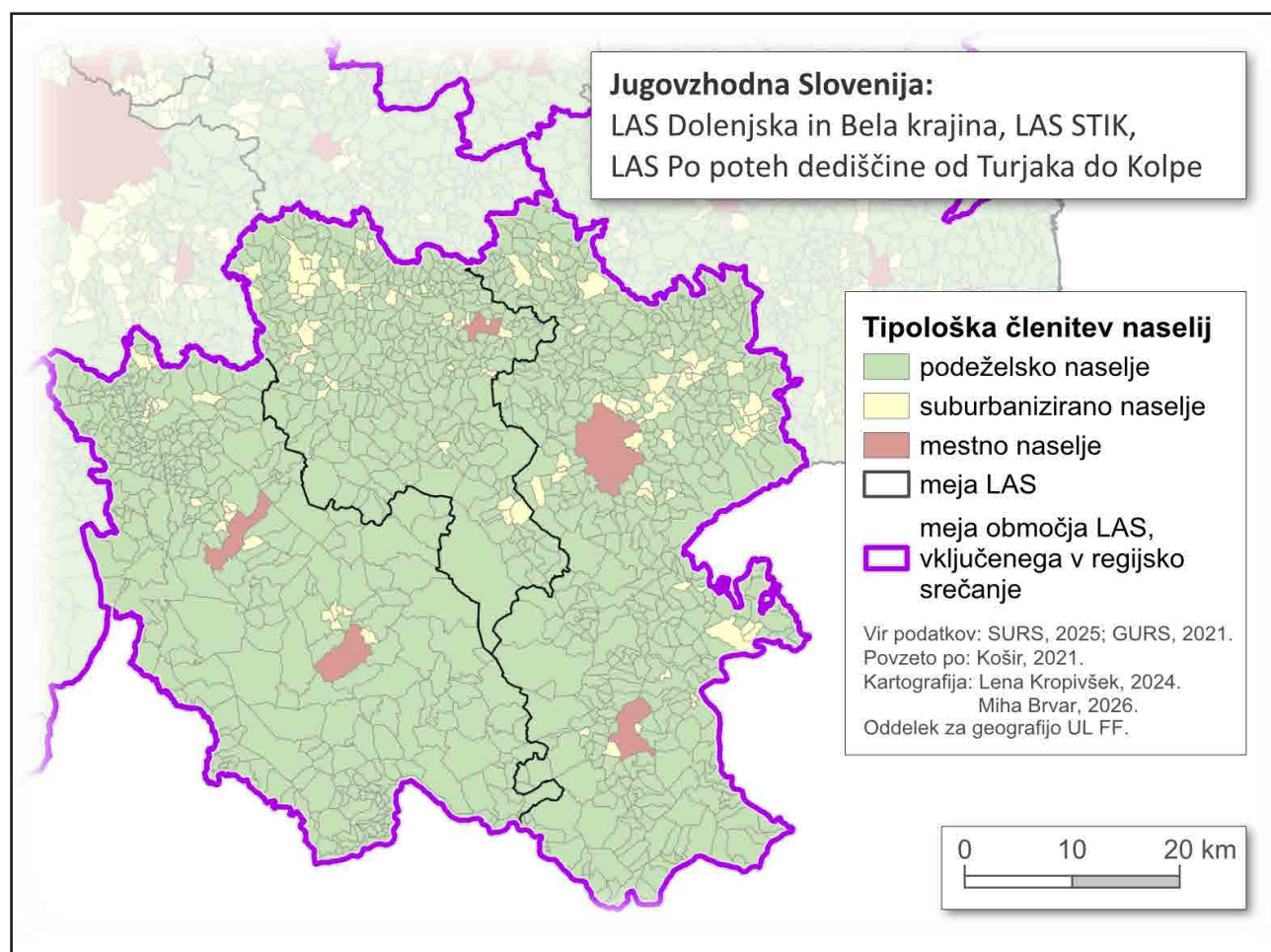
Na območju regije JV Slovenija se stikata dve geografski makroregiji, dinarskokraška in subpanonska. Regijo v grobem sestavljajo območja Dolenjske in Bele krajine ter Kočevskain Ribniška pokrajina. Z naravnega in kulturno-etnografskega vidika pa regija združuje deželo suhe robe, deželo kočevskega medveda, deželo cvička in deželo zelenega Jurija. Z 3.105 km² oziroma 15,3 % površine države je regija JV Slovenije (oziroma območje štiriindvajsetih na srečanju udeleženih občin), največja slovenska regija.

Struktura rabe zemljišč kot neposreden odraz naravno geografskih razmer v regiji JV Slovenija precej odstopa od slovenskega povprečja. Gozdovi pokrivajo malo manj kot 185.000 ha, glede na 69 % delež pa regija spada med najbolj gozdnate v državi. Med regije z največjim deležem gozda spadata kočevsko in ribniško območje, za kateri je značilen velik delež gozdov v državni lasti. Kmetijska gospodarstva v regiji obdelujejo okoli 50.000 ha kmetijskih zemljišč, v strukturi rabe kmetijskih zemljišč pa prevladujejo trajni travniki in pašniki (62,6 %), sledijo jim njive (26,9 %) in trajni nasadi (3,9 %).

Prometno najpomembnejšo vlogo znotraj regije ima Dolenjsko podolje, ki je zaradi svojih ugodnih naravnih danosti poselitveno, gospodarsko in prometno središče regije Jugovzhodna Slovenija. Po njem poteka avtocesta, ki v okviru 10. Evropskega koridorja povezuje Karavanke z Obrežjem. V skladu z državnim prostorskim načrtom pa je umeščena (delno pa se tudi že gradi) cestna povezava 3. razvojne osi, ki bo izboljšala prometne povezave v Dolenjsko belokranjskem območju.

Za regijo Jugovzhodna Slovenija je značilna visoka stopnja naravne ohranjenosti prostora ter velika biotska raznovrstnost ter prisotnost redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst. Kot širši območji sta zavarovana Krajinski park Kolpa in Krajinski park Lahinja, v regiji pa je opredeljenih tudi 38 območij Natura 2000, ki obsegajo več kot 40 % območja celotne regije.

Slika 1: Predstavitev območja regije JV Slovenija in tipološke členitve naselij.

Po klasifikaciji OECD, ki opredeljuje podeželje na osnovi gostote poselitve, se regija JV Slovenija uvršča med zmerno podeželske regije. Z vidika usmerjanja razvoja podeželja se v okviru pobude LEADER/CLLD kot podeželsko območje obravnavajo vsa naselja z manj kot 10.000 prebivalci. V primeru regije JV Slovenija se lahko aktivnosti pobude LEADER/CLLD izvajajo v vseh naseljih treh LAS, razen v mestnem naselju Novo mesto. Po podrobnejši tipološki členitvi na ravni naselij, ki upošteva več kriterijev (poleg gostote poselitve še indeks spreminjanja prebivalstva, delež kmečkega prebivalstva in stopnjo središčnosti naselij), je očitno, da tudi na območju regije JV Slovenija še vedno prevladujejo podeželska naselja. Podobno kot v drugih delih Slovenije je tudi na območju te regije prisoten razmeroma hiter in intenziven proces suburbanizacije dela podeželskih naselij. Proces je zaznati predvsem v okolici večjih naselij (Ivančna Gorica, Trebnje, Novo mesto, Metlika, Črnomelj, Ribnica, Kočevje).

Prebivalstvene spremembe

Na območju regije JV Slovenija je v letu 2025 živel nekaj manj kot 175.500 prebivalcev ali 8,2 % vsega prebivalstva v Sloveniji. Iz indeksa gibanja števila prebivalstva je razvidno, da se je prebivalstvo na območju celotne regije JV Slovenija v obdobju 2008–2025 povečalo za več kot 10.000 ali za 7 %. Edino območje LAS, ki je v obravnavnem obdobju zabeležilo nazadovanje števila prebivalstva, je bilo območje LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe. Na območju preostalih dveh LAS se je število prebivalcev povečalo, in sicer za slabih 10 %. S prostorsko regionalnega vidika je značilno, da se prebivalstvo povečuje predvsem na območju Dolenjskega podolja, v širšem pasu dolenjskega kraka avtocestnega križa.

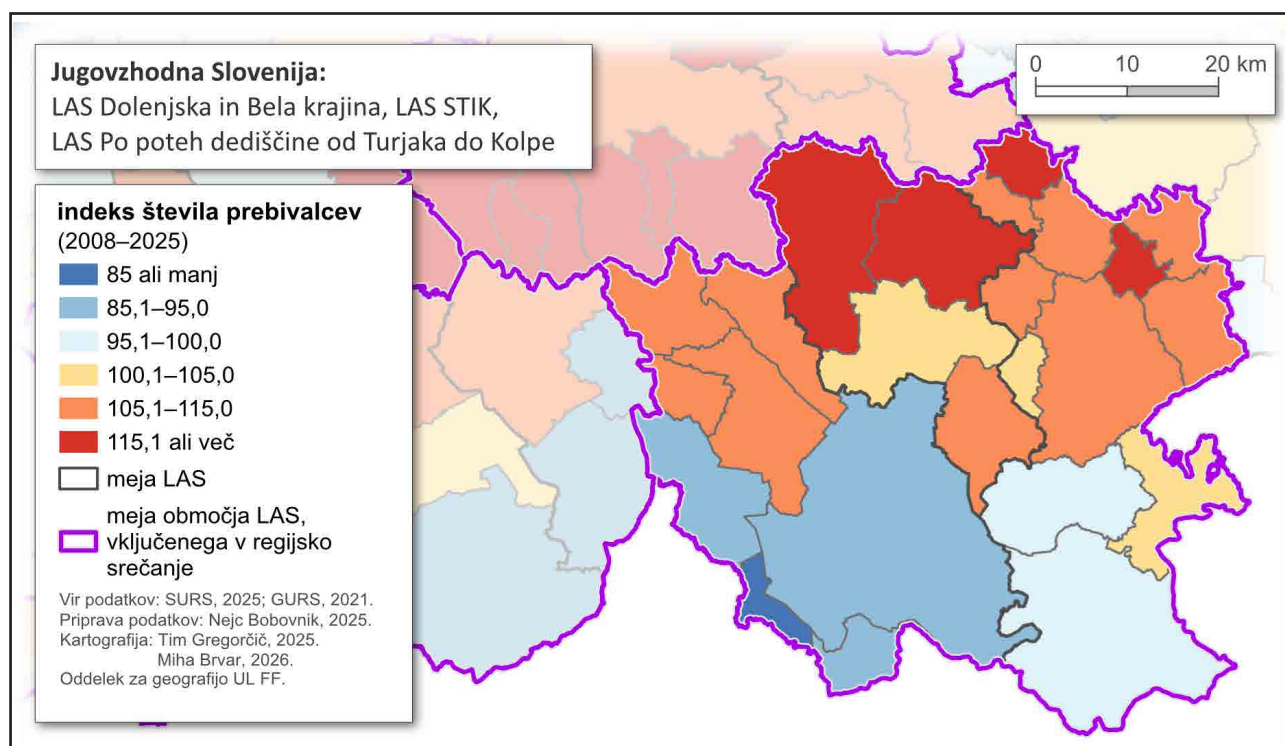
Preglednica 1: Regija JV Slovenija - število prebivalcev v obdobju 2008–2025.

območje	leto 2025	leto 2008	indeks 2025/2008
LAS Dolenjska in Bela krajina	96.103	87.873	109,4
LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe	39.002	39.363	99,1
LAS Suhe krajine, Temenice in Krke (STIK)	40.333	36.801	109,6
skupaj JV Slovenija	175.438	164.037	107,0
skupaj Slovenija	2.130.850	2.025.866	105,2

Vir: SiStat, Izbrani podatki po občinah, preračuni T. Cunder, 2025.

Od skupno 24 občin, ki so bile vključene v regijsko srečanje za JV Slovenijo, jih je v navedenem obdobju samo 6 ali četrtnina zabeležilo negativno prebivalstveno rast. Z nazadovanjem števila prebivalstva se veliko bolj izrazito soočajo občine na jugu in jugozahodu regije, predvsem na Kočevskem in v dolini zgornje Kolpe. Daleč najslabšo sliko izkazuje občina Osilnica, kjer se je število prebivalstva v obdobju 2008–2025 zmanjšalo za več kot 20 %. Nasprotno pa je v severnem delu regije število prebivalstva v omenjenem obdobju pospešeno naraščalo, največ v občinah Ivančna Gorica, Trebnje, Šentrupert in Šmarješke Toplice.

Slika 2: Regija JV Slovenija - gibanje števila prebivalstva v obdobju 2008–2025 (po občinah).

Gostota poselitve

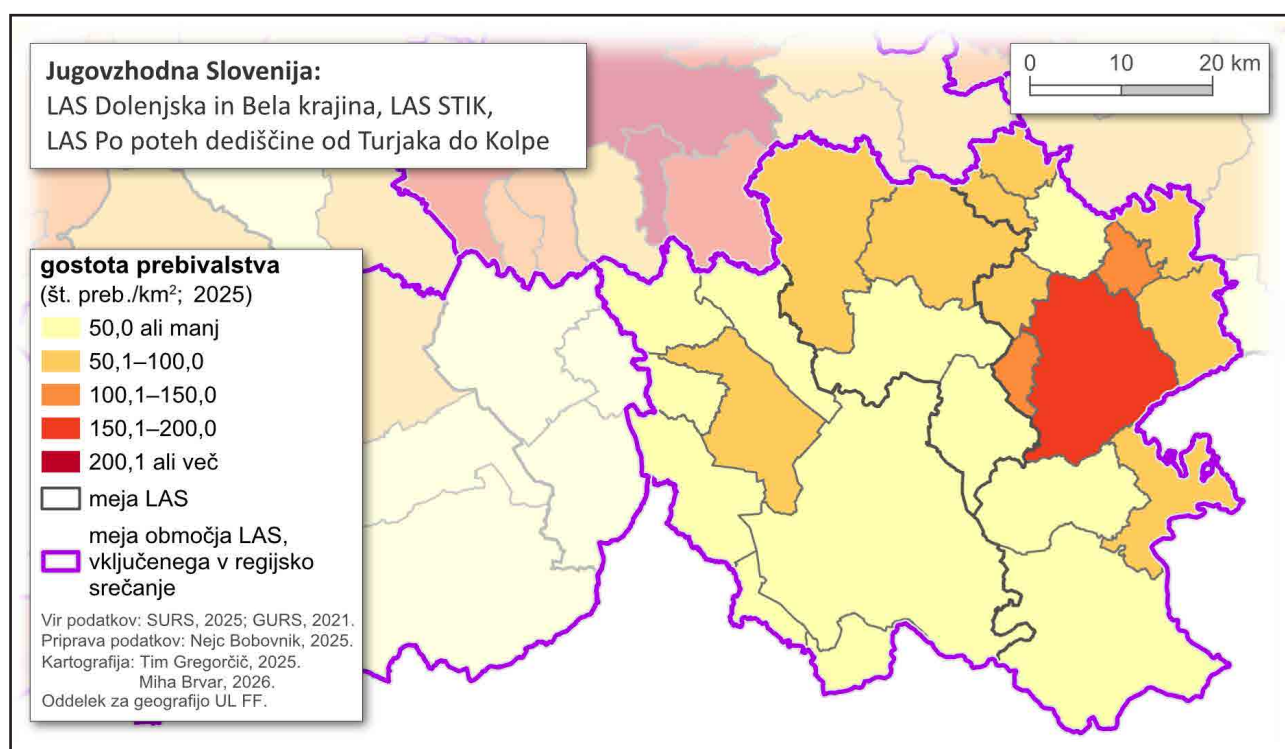
Slovenija sodi v krog evropskih držav z redkejšo poselitvijo, saj v povprečju na km² živi nekaj več kot 105 prebivalcev. Območje regije JV Slovenija sodi med najredkeje naseljene v Sloveniji, saj na km² živi skoraj polovica manj ljudi kot znaša slovensko povprečje. Z vidika celotne regije je značilen tudi izrazito neenakomeren poselitveni vzorec. Med območji LAS je najgostejše naseljeno območje LAS Dolenjska in Bela Krajina, kjer se je, podobno kot na območju LAS Suhe krajine, Temenice in Krke (STIK) gostota poselitve v obdobju 2008–2025 povečala za skoraj 10 %. Nasprotno pa se je na območju LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe zaradi zmanjševanja števila prebivalstva zmanjšala tudi gostota poselitve. Na tem območju živi na km² le 32,7 prebivalcev oziroma le 31 % povprečne gostote prebivalstva v Sloveniji.

Preglednica 2: Regija JV Slovenija - povprečno število prebivalcev na km².

območje	leto 2025	leto 2008	indeks 2025/2008
LAS Dolenjska in Bela krajina	76,7	70,1	109,4
LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe	32,7	33,0	99,1
LAS Suhe krajine, Temenice in Krke (STIK)	60,7	55,4	109,6
skupaj JV Slovenija	56,4	52,8	107,0
skupaj Slovenija	105,1	99,9	105,2

Vir: SiStat, Izbrani podatki po občinah, preračuni T. Cunder, 2025.

Slika 3: Regija JV Slovenija - gostota poselitve (po občinah).

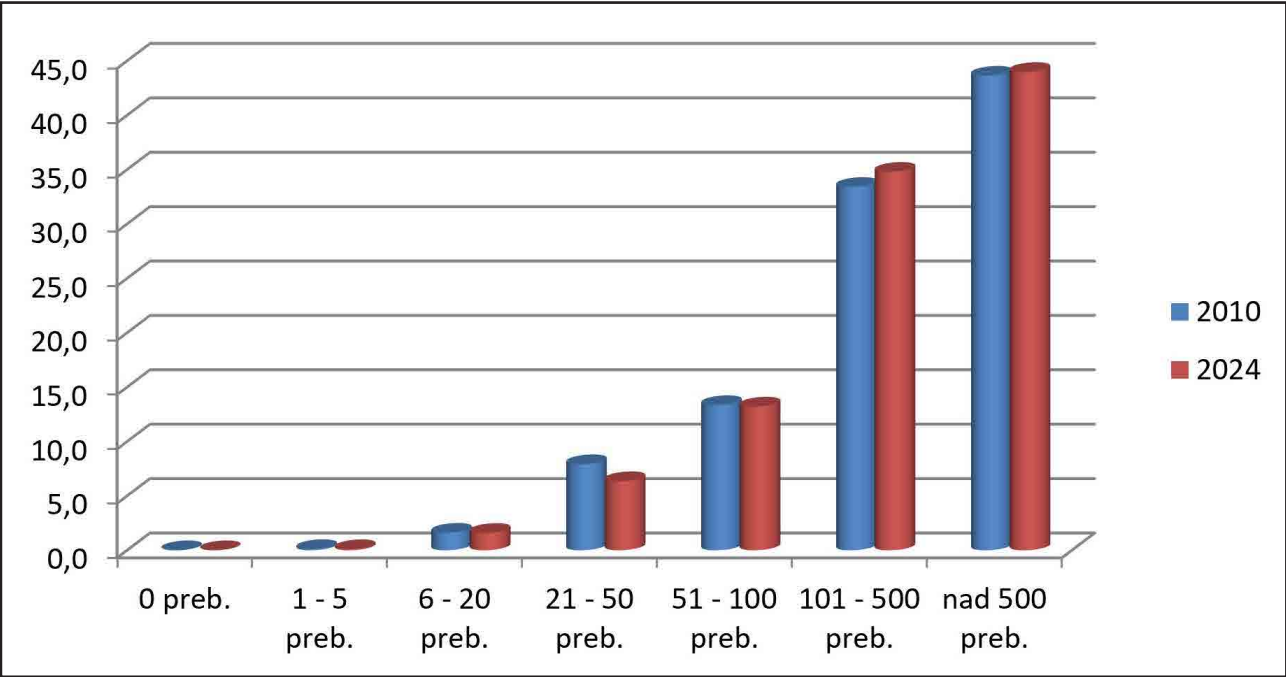
Območje JV Slovenije ni samo ena od najredkeje poseljenih slovenskih regij, ampak tudi območje z daleč najbolj neenakomerno poselitvijo. Iz kartografskega prikaza na ravni občin je razvidno, da imajo le tri občine (Novo mesto, Straža in Šmarješke Toplice) več kot 100 prebivalcev na km², nadaljnjih devet občin pa gostoto med 50 in 100 prebivalci na km². V vseh ostalih občinah, predvsem tistih na jugu in jugozahodu regije, živi manj kot 50 prebivalcev na km². Med temi je še posebej potrebno izpostaviti občini Osilnica in Kostel, ki z 9,1 in 10,9 prebivalca na km², spadata med najredkeje poseljene občine v Sloveniji.

Značilnosti poselitve

V regiji JV Slovenija se v okviru 24 občin nahaja skoraj 1.300 naselij (1.299). Tako kot v ostalih regijah, se tudi v tej regiji število prebivalstva najhitreje povečuje v večjih naseljih, predvsem tistih z več kot 100 prebivalci. V primerjavi z drugimi regijami je za JV Slovenijo tudi značilno, da proces koncentracije poteka vendarle nekoliko bolj umirjeno in počasneje.

Na območju regije namreč v naseljih z več kot 500 prebivalci živi le dobrih 40 % vseh prebivalcev regije. Kar tretjina prebivalcev živi v naseljih velikostnega razreda 101–500 prebivalcev, za katere je značilno, da se je njihovo število v obdobju 2010–2024 najbolj povečalo. Tako kot drugod se tudi na območju te regije strukturne spremembe najbolj izrazito dogajajo na suburbaniziranih območjih Mestne občine Novo mesto, pa tudi na območju drugih subregionalnih središč (Kočevje, Ribnica, Ivančna Gorica, Trebnje, Črnomelj in Metlika).

Slika 4: Regija JV Slovenija - delež prebivalstva (%), ki živi v določeni velikostni kategoriji naselij.

Starostna struktura

S staranjem prebivalstva se sooča velika večina gospodarsko razvitih držav. Slovenija pri tem ni izjema, saj sodi v krog držav, kjer se prebivalstvo najhitreje stara. Za regijo JV Slovenija je značilno, da je v njej starostna struktura samo malenkostno boljša od slovenskega povprečja. Prebivalec te regije je dobro leto mlajši kot prebivalec v celotni Sloveniji, v primerjavi z letom 2008 pa se je njegova povprečna starost zvišala za 8,7 %. Znotraj regije so med posameznimi območji LAS značilne velike razlike v starostni strukturi. Najbolj vitalno je prebivalstvo na območju LAS Suhe krajine, Temenice in Krke (STIK), kjer se tudi najpočasneje stara. Nasprotno ima najslabšo starostno strukturo območje LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe, ki je hkrati tudi najredkeje poseljeno.

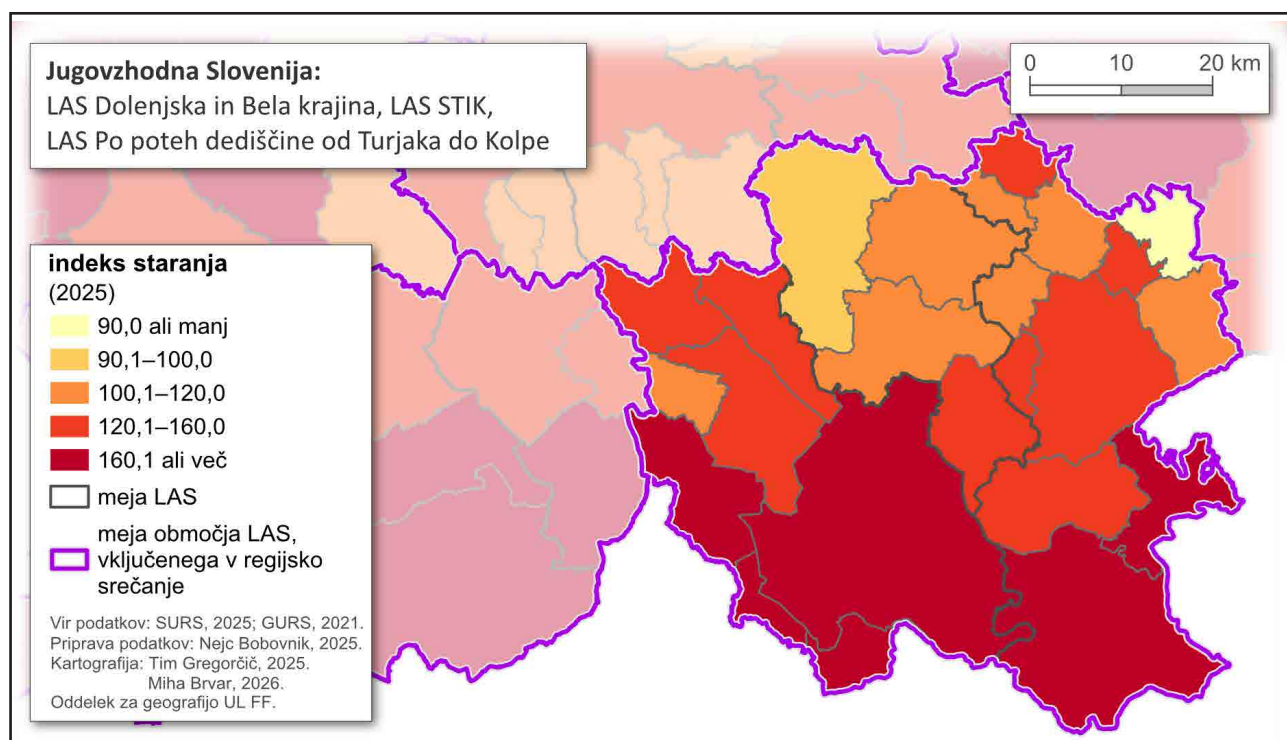
Preglednica 3: Regija JV Slovenija - povprečna starost prebivalstva.

območje	leto 2025	leto 2008	indeks 2025/2008
LAS Dolenjska in Bela krajina	43,4	39,6	109,4
LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe	44,6	40,8	109,4
LAS Suhe krajine, Temenice in Krke (STIK)	41,5	38,9	106,6
skupaj JV Slovenija	43,2	39,8	108,7
skupaj Slovenija	44,4	41,1	108,0

Vir: SiStat, Izbrani podatki po občinah, preračuni T. Cunder, 2025.

Slabšanje starostne strukture prebivalstva se odraža tudi v drugih demografskih kazalnikih. Indeks staranja (razmerje med prebivalstvom, starim več kot 64 let, in prebivalstvom, starim manj kot 15 let) kaže na še slabšo in manj perspektivno prebivalstveno podobo regiji. Iz kartografskega prikaza je značilna velika bipolarnost med severnim in južnim delom območja regije JV Slovenija. V severnem delu, ki ima vendarle nekoliko ugodnejše razmerje med navedenima starostnima skupinama, z res pozitivnimi trendi izstopata le občini Škocjan in Ivančna Gorica. Navkljub gospodarski razvitosti in ugodnim kazalcem, se tudi ostale občine v tem delu regije na prebivalstvenem področju soočajo z zmernim slabšanjem starostne strukture. Veliko slabšo sliko z vidika indeksa staranja izkazujejo občine na Kočevskem, v Beli krajini, predvsem pa na območju Zgornje Kolpske doline.

Slika 5: Regija JV Slovenija - indeks staranja prebivalstva (po občinah).

Posredni kazalec staranja prebivalstva je tudi koeficient starostne odvisnosti, ki prikazuje razmerje med številom starejših prebivalcev (nad 65 let) in številom delovno aktivnega prebivalstva med 15 in 64 letom. Zaradi nadpovprečne stopnje delovne aktivnosti prebivalstva v tej regiji vrednost tega kazalca kar precej odstopa od slovenskega povprečja, precejšnje pa so tudi razlike med posameznimi območji LAS. Od povprečja odstopa predvsem območje LAS Suhe krajine, Temenice in Krke (STIK), kjer se je koeficient starostne odvisnosti v časovnem obdobju 2008–2025 tudi najmanj poslabšal.

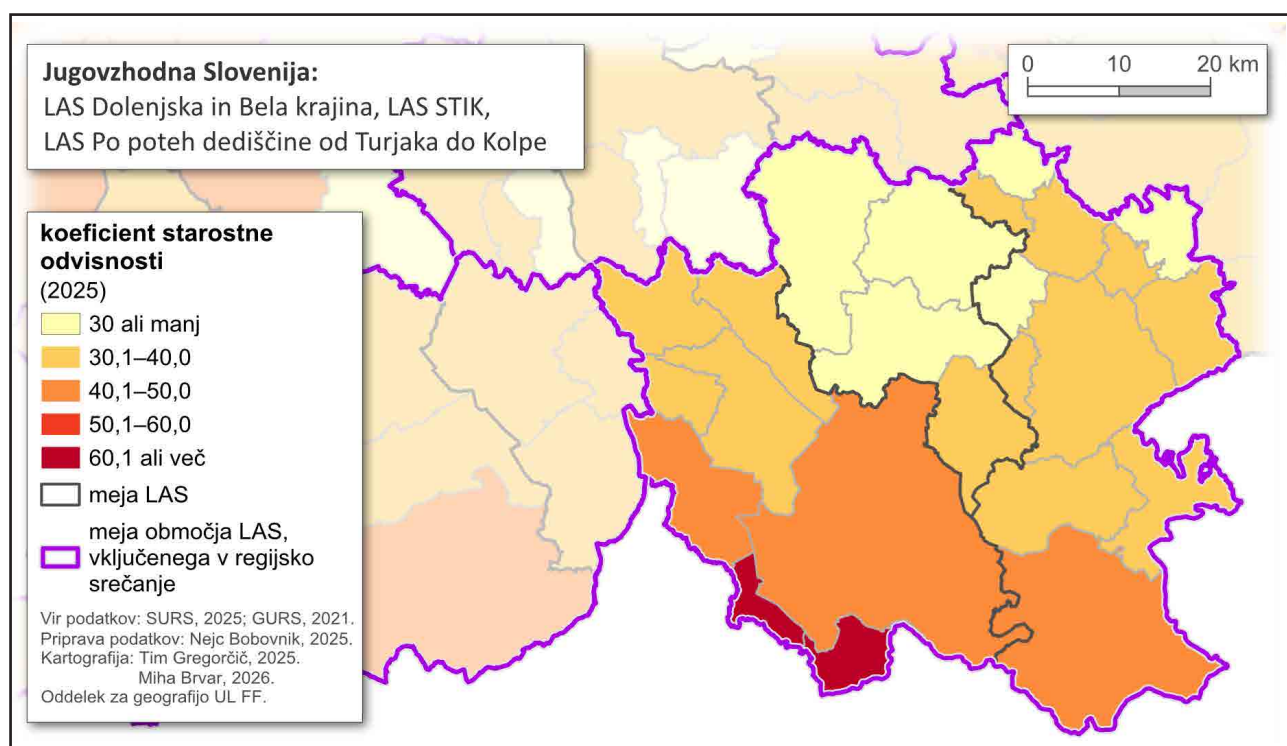

Preglednica 4: Regija JV Slovenija - koeficient starostne odvisnosti.

območje	leto 2025	leto 2008	indeks 2025/2008
LAS Dolenjska in Bela krajina	33,3	21,5	154,7
LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe	37,5	24,4	153,6
LAS Suhe krajine, Temenice in Krke (STIK)	26,8	21,3	125,6
skupaj JV Slovenija	32,7	22,2	147,3
skupaj Slovenija	34,9	23,1	151,6

Vir: SiStat, Izbrani podatki po občinah, preračuni T. Cunder, 2025.

Tako kot pri indeksu staranja tudi pri koeficientu starostne odvisnosti daleč najslabšo sliko izkazuje obkolpski občini Osilnica in Kostel. Ugodnejša starostna struktura in nadpovprečna zaposlenost prebivalstva sta vzrok, da je stanje povsem nasprotno v občinah Ivančna Gorica, Trebnje, Žužemberk, Mirna Peč, Šentrupert in Škocjan, kjer vrednost tega kazalnika ne presega vrednosti 30.

Slika 6: Regija JV Slovenija - koeficient starostne odvisnosti (po občinah).

Selitve prebivalstva

Slovenija sodi med države, v katerih rast prebivalstva že dalj časa ne temelji več na naravnem prirastu, temveč predvsem na priseljevanju oziroma selitvenem prirastu. V letu 2025 je bil ta na območju regije JV Slovenija nekoliko višji od slovenskega povprečja, značilno pa je, da so navkljub nižjim vrednostim (v primerjavi z letom 2008) vse regije LAS še vedno zabeležile

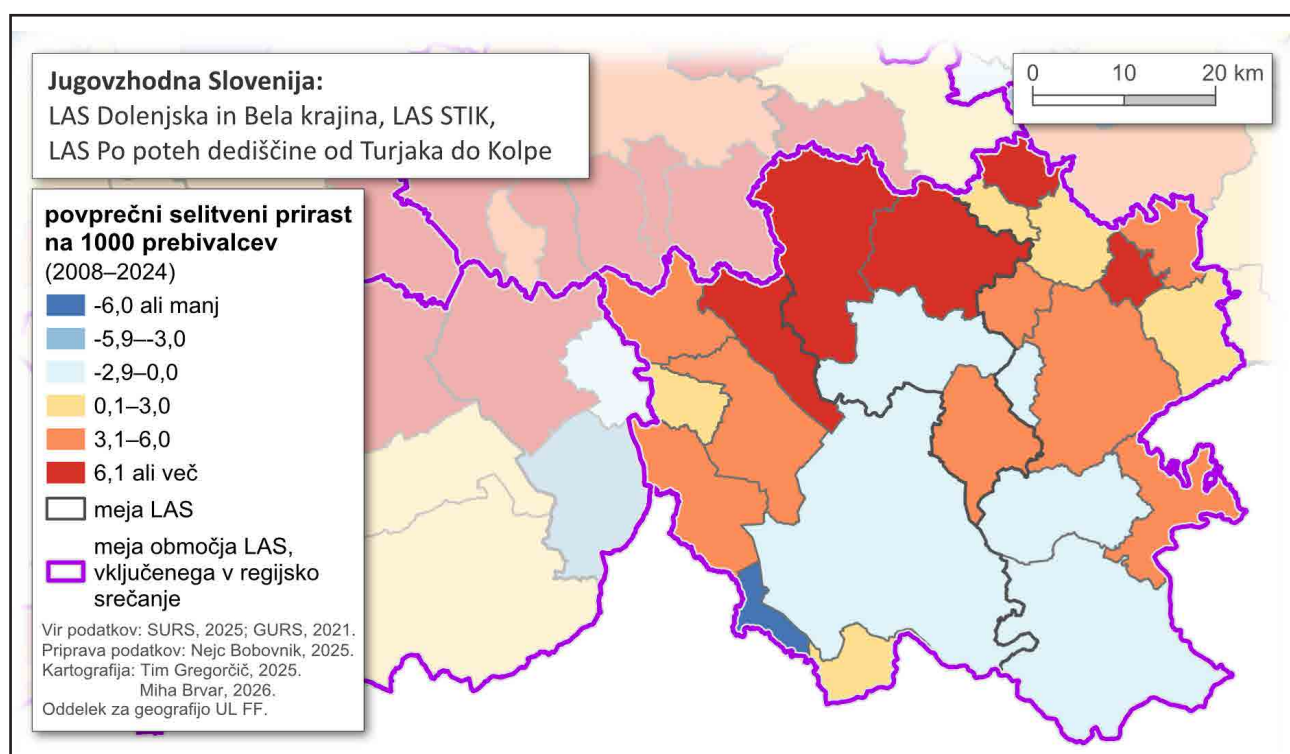

pozitiven selitveni prirast. Zaradi nadpovprečne razpoložljivosti delovnih mest pri tem izstopata območji LAS Dolenjska in Bela krajina in LAS Suhe krajine, Temenice in Krke (STIK).

Preglednica 5: Regija JV Slovenija - selitveni prirast.

območje	leto 2025	leto 2008
LAS Dolenjska in Bela krajina	7,1	7,8
LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe	2,9	9,4
LAS Suhe krajine, Temenice in Krke (STIK)	7,8	19,5
skupaj JV Slovenija	6,3	10,8
skupaj Slovenija	5,4	9,1

Vir: SiStat, Izbrani podatki po občinah, preračuni T. Cunder, 2025.

Slika 7: Regija JV Slovenija - povprečni selitveni prirast prebivalstva (po občinah).

Selitveno dinamiko prebivalstva bolj nazorno kot letni presek pojasnjuje povprečni selitveni prirast na 1000 prebivalcev v daljšem časovnem obdobju. Za regijo JV Slovenija je značilno, da so imele posamezne občine v časovnem obdobju 2008–2024 zelo različne vrednosti selitvenega prirasta. Medtem ko je negativen prirast zabeležilo šest občin (največjega občina Osilnica), pa je večina občin vseeno zabeležila zmeren selitveni prirast. Najvišjega so tako imele občine Dobrepolje, Ivančna Gorica, Trebnje, Šentrupert in Šmarješke Toplice.

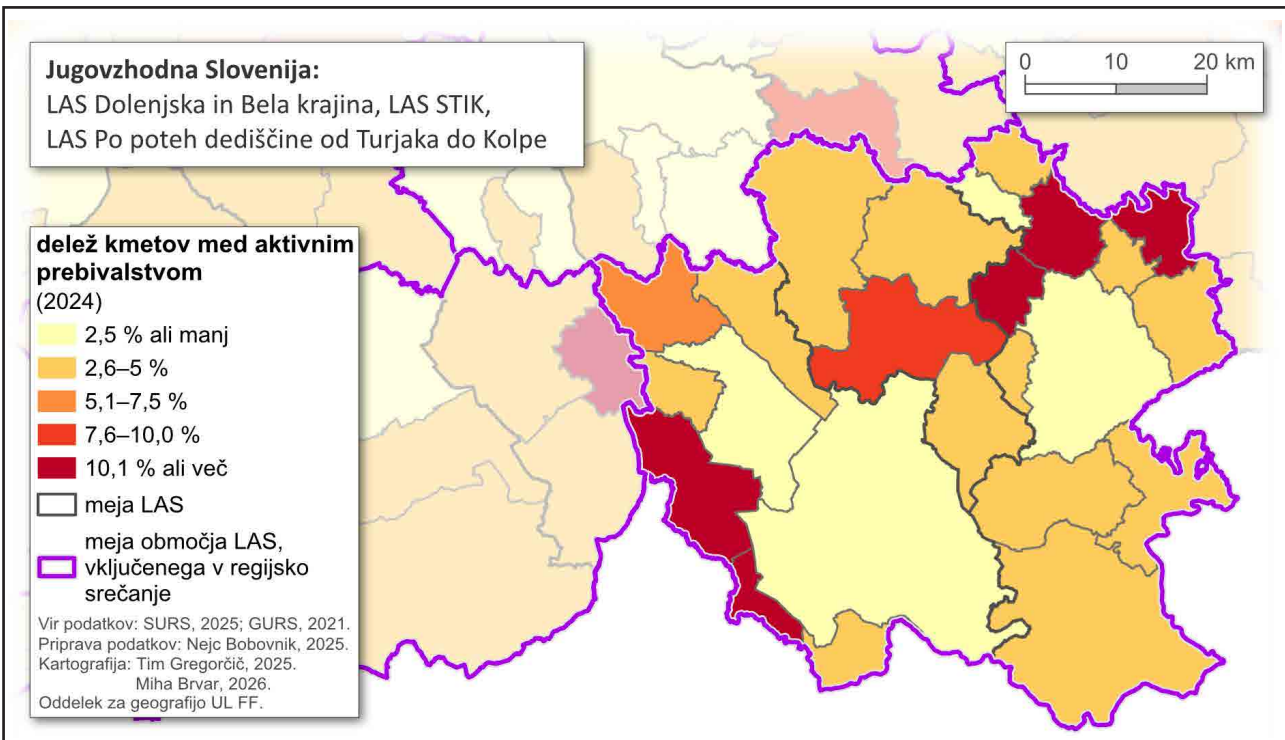
Zaposlenost v kmetijstvu

Tako kot v drugih evropskih državah se tudi v Sloveniji razmeroma hitro zmanjšujeta število in delež kmetov v zaposlitveni strukturi prebivalstva. Na upad vplivajo tako strukturne spremembe na področju kmetijstva kot tudi splošne družbenogospodarske spremembe in razvojni trendi na podeželju. V primerjavi s slovenskim povprečjem, kjer se je delež kmetov v primerjavi s celotnim aktivnim prebivalstvom v obdobju 2008–2025 skoraj prepolovil, je bil upad na območju regije JV Slovenija, ki ima sicer višji delež kmetov, v istem obdobju precej manjši. Z vidika območij, ki jih pokrivajo posamezne LAS, ima sicer najvišji delež kmetov LAS Suhe krajine, Temenice in Krke (STIK), najnižjega pa LAS Dolenjska in Bela krajina.

Preglednica 6: Regija JV Slovenija – delež kmetov v primerjavi s celotnim delovno aktivnim prebivalstvom (%).

območje	leto 2025	leto 2008	indeks 2025/2008
LAS Dolenjska in Bela krajina	2,3	3,2	71,8
LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe	2,7	4,0	67,5
LAS Suhe krajine, Temenice in Krke (STIK)	4,5	6,4	70,3
skupaj JV Slovenija	2,8	4,0	70,0
skupaj Slovenija	2,0	3,8	52,6

Vir: SiStat, Izbrani podatki po občinah, preračuni T. Cunder, 2025.

Slika 8: Regija JV Slovenija - delež kmetov med aktivnim prebivalstvom (po občinah).

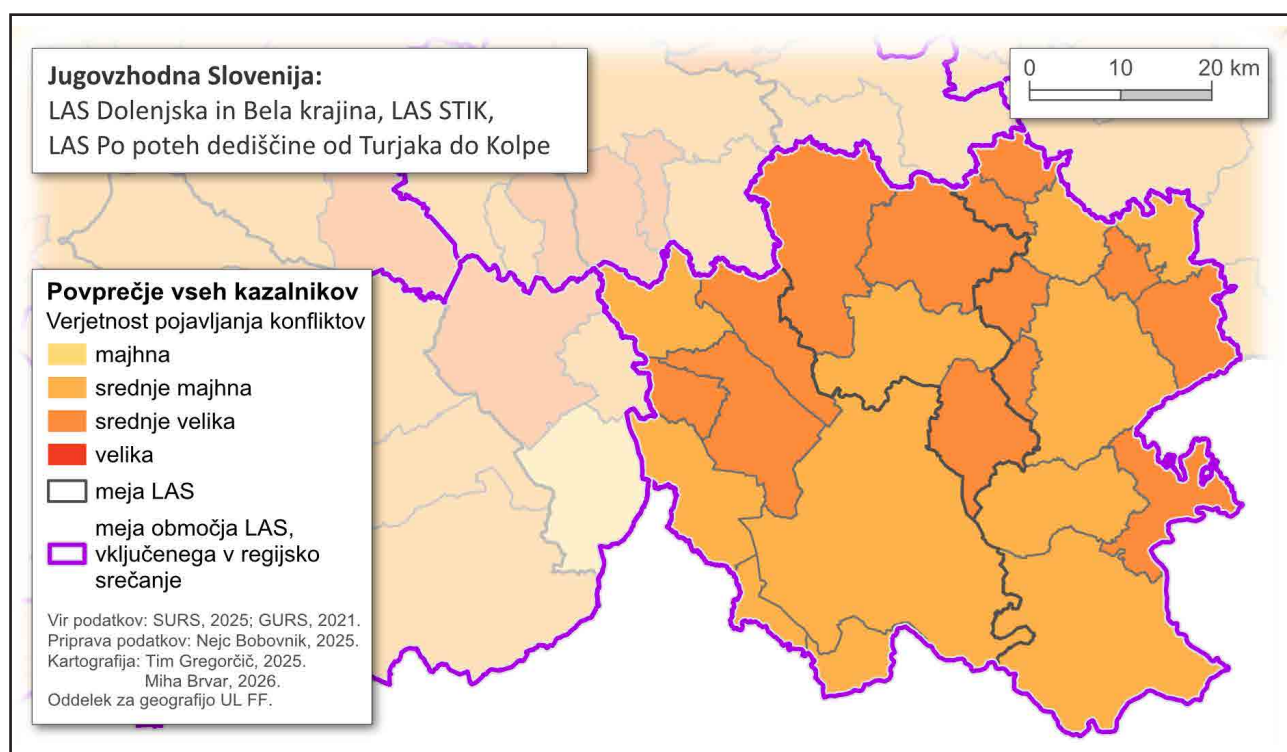

Za delež zaposlenosti v kmetijstvu na ravni občin je v regiji JV Slovenija značilna velika regionalna raznolikost. Podpovprečno zaposlenost v kmetijstvu oziroma delež kmetov pod 2 % imajo štiri občine (Ribnica, Kočevje, Novo mesto in Mirna). Med občinami z nadpovprečnim deležem kmetov pa izstopajo občine Škocjan, Mokronog Trebelno, Mirna Peč ter Loški Potok in Osilnica.

Konflikti na podeželju

Na območju regije JV Slovenija se, podobno kot v preostali Sloveniji, razmeroma hitro spreminja splošen družbeni odnos do podeželja. Z vrednostnega vidika ta območja postajajo vse bolj privlačen, aktiven in razvojno naravnan prostor, pri čemer se izrazito povečuje zanimanje za razvojne danosti, ki jih podeželje nudi. To še posebej velja za področji bivanja in rekreacije, pa tudi drugih družbenih in ekonomskih dejavnosti. Poleg pozitivnih učinkov, ki jih ta sprememba vrednot prinaša v podeželski prostor, zaznavamo tudi niz negativnih učinkov. Med najbolj očitne vsekakor spadajo različni konflikti na prostorskem, socialnem, okoljskem in gospodarskem področju.

Na osnovi spremljanja in vrednotenja 12 različnih kazalnikov (demografskih, družbeno-gospodarskih, prostorskih) je razvidno, da je možno na območju regije JV Slovenija v povprečju pričakovati srednje majhno do srednje veliko verjetnost pojavljanja konfliktov. Na ravni posameznih občin je zaradi relativno umirjene demografske slike z majhno verjetnostjo pojavljanja konfliktov ocenjenih enajst ali slaba polovica vseh občin v regiji. Med preostalimi občinami je zaradi različnih družbenogospodarskih in prostorskih dejavnikov verjetnost pojavljanja konfliktov večja.

Slika 9: Regija JV Slovenija - verjetnost pojavljanja konfliktov na podeželju (po občinah).

Rezultati regijskega srečanja

TINA ŠTEFANIČ

Jugovzhodna Slovenija je prostorsko obsežna in notranje zelo raznolika regija, ki povezuje Dolenjsko, Belo krajino, Kočevsko-ribniško območje ter Suho krajino s Temeniško dolino. Po površini je največja slovenska statistična regija. Obsega 2.675 km² oziroma približno 13,2 % ozemlja Slovenije in vključuje 21 občin. Za regijo je značilen preplet obsežnih gozdov, rek in kraškega sveta, termalnih izvirov, vinorodnih gričev ter raznolike naravne in kulturne dediščine. Pomemben del regije predstavljajo podeželska območja z razpršeno poselitvijo, kjer so naravni viri, ohranjena krajina in lokalna identiteta pomembna razvojna prednost, hkrati pa zaradi razlik v dostopnosti in razvitosti posameznih območij tudi pomemben razvojni izziv.

Regija ima močno gospodarsko osnovo, v kateri se velika in izvozno usmerjena podjetja prepletajo s podjetništvom, obrtjo, kmetijstvom, gozdarstvom, lesarstvom in turizmom. Na podeželju imajo pomembno vlogo kmetijstvo, lokalna pridelava hrane, dopolnilne dejavnosti, rokodelstvo ter različne oblike trajnostnega in doživljajskega turizma. Naravna in kulturna dediščina, termalni viri, vinogradništvo, kulinarika ter gozdovi, reke in druga ohranjena naravna območja ustvarjajo možnosti za razvoj prepoznavne, kakovostne in avtentične turistične ponudbe. Med razvojnimi prioritetami regije so zato med drugim trajnostno upravljanje turistične ponudbe, ohranjanje naravne in kulturne dediščine ter razvoj kmetijstva, gozdarstva in vitalnega podeželja.

Kljub številnim razvojnim potencialom se podeželje Jugovzhodne Slovenije sooča z vrsto medsebojno povezanih izzivov. Med pomembnejšimi so dostopnost storitev in prometnih povezav, ohranjanje kmetijskih zemljišč in kmetijske dejavnosti, krepitev lokalne samooskrbe, pomanjkanje delovne sile, prilagajanje podnebnim spremembam ter usklajevanje različnih interesov v prostoru. Poseben izziv predstavlja iskanje ravnovesja med varovanjem narave, razvojem kmetijstva, turizmom, gospodarskim razvojem ter pričakovanji prebivalcev.

Na območju Jugovzhodne Slovenije je regijsko srečanje potekalo **v Novem mestu, 13. 11. 2025**, v okviru povezovanja LAS Dolenjska in Bela krajina, LAS Suhe krajine, Temenice in Krke ter LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe. Uvodnega dela dogodka se je udeležilo 66 udeležencev, v delavnicah pa je sodelovalo 46 udeležencev. Največ je bilo predstavnikov javnega sektorja, sledili so predstavniki civilnega sektorja, najmanj pa je bilo predstavnikov gospodarskega sektorja.

Preglednica 1: Razdelitev udeležencev po sektorjih

Sektor	Število udeležencev/delež
Javni sektor	29 / 44 %
NVO/civilni sektor	25 / 38 %
Gospodarski sektor	12 / 18 %

Glede na značilnosti regije, njenih razvojnih izzivov in potreb so bile za regijsko srečanje izbrane tri tematike: **Konflikti na podeželju, Moč lokalne samooskrbe ter Turizem na podeželju prihodnosti**. Teme se med seboj tesno prepletajo. Konflikti so pogosto povezani z različnimi interesi pri uporabi prostora, odnosom med kmetijstvom, varovanjem narave in poselitvijo ter različnimi pričakovanji prebivalcev. Lokalna samooskrba je povezana z ohranjanjem kmetijstva, kmetijskih zemljišč in kratkih dobavnih verig, turizem pa z uporabo naravnih in kulturnih potencialov ter povezovanjem lokalnih ponudnikov. Vse tri tematike pomembno vplivajo na gospodarsko vitalnost, kakovost življenja, povezanost skupnosti in dolgoročni razvoj podeželja. Na delavnici o konfliktih so udeleženci med drugim opozorili na pomanjkanje komunikacije med deležniki, razkorak med razmerami na terenu in regulativo ter na potrebo po več sodelovanja in dialoga.

Preglednica 2: Udeleženci po delavnicah

Delavnica	Število udeležencev/delež
Turizem na podeželju prihodnosti	18 / 40 %
Konflikti na podeželju	14 / 30 %
Moč lokalne samooskrbe	14 / 30 %

Ugotovitve regijskega srečanja

Uvodni del regijskega srečanja je udeležencem omogočil širši vpogled v razvojne značilnosti ter prebivalstvene in socialne spremembe na podeželju Jugovzhodne Slovenije. V okviru strokovnega uvoda sta **prof. dr. Irma Potočnik Slavič z Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani** in **mag. Tomaž Cunder s Kmetijskega inštituta Slovenije** predstavila prebivalstvene in socialne spremembe na podeželju. Uvod so dopolnili tudi vsebinski prispevki o prihodnosti podeželja in kmetijstva v luči podnebnih sprememb, o podeželju kot prostoru sožitja in medgeneracijskega sodelovanja ter o pomenu podeželskih parlamentov in programa LEADER/CLLD.

Regijsko srečanje je temeljilo na aktivnem vključevanju udeležencev, da bi pridobili čim bolj neposreden vpogled v stanje, potrebe, izzive in razvojne priložnosti posameznih lokalnih okolij. Udeleženci so bili razdeljeni v tri tematske skupine, znotraj katerih so razpravljali o razmerah v lokalnem okolju, izmenjevali izkušnje in iskali možne rešitve.

Za delo v skupinah je bila uporabljena metoda svetovne kavarne. Delo so usmerjali moderatorji, strokovno podporo pri razpravah pa so zagotavljali raziskovalci oziroma strokovnjaki za posamezna tematska področja:

- **Sara Mikolič**, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani – delavnica *Reševanje konfliktov na podeželju*;
- **dr. Anton Perpar**, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani – delavnica *Moč lokalne samooskrbe*;
- **izr. prof. dr. Marko Koščak**, Fakulteta za turizem Univerze v Mariboru – delavnica *Turizem na podeželju prihodnosti*.

Ključne ugotovitve, poudarki in predlogi udeležencev so bili zbrani med delom ter ob zaključku predstavljeni vsem udeležencem srečanja. Vsebina posameznih delavnic je bila strnjena v štiri vsebinske sklope: **izzivi, rešitve, dobre oziroma slabe prakse ter predlogi ukrepov**. Takšen način dela je omogočil, da se poleg prepoznavanja problemov izpostavijo tudi konkretne rešitve, že delujoče lokalne prakse ter predlogi za ukrepanje na lokalni, regionalni in nacionalni ravni.

Razprave so pokazale, da je skupni imenovalec vseh treh področij predvsem potreba po boljšem povezovanju. Pri reševanju konfliktov so udeleženci izpostavili pomen dialoga, medsebojno zaupanje ter večjo prisotnost institucij na terenu. Na področju samooskrbe so v ospredju povezovanje kmetov, ohranjanje kmetijskih zemljišč, razvoj lokalnih tržnic in drugih prodajnih poti ter večja promocija lokalne hrane in poklica kmeta. Pri turizmu pa je bila poudarjena potreba po večjem povezovanju ponudnikov in območij, skupnem razvoju produktov, izboljšanju dostopnosti ter razvoju trajnostne, butične in avtentične ponudbe.

Varovanje mokrišč (Natura 2000) omejuje kmetijsko rabo prostora.
Neskladje med pričakovanji prebivalcev in dejanskimi možnostmi podeželja.

Razhajanja med kmeti in zakonodajalci glede kmetijskih praks.
Širjenje urbanih območij na kmetijska zemljišča.

Vonjave iz kmetijstva kot vir konfliktov z nekmečkim prebivalstvom.
Neustrezen odnos obiskovalcev do lokalnega okolja in zasebne lastnine.

Nerazumevanje procesov deinstitucionalizacije oseb z invalidnostjo.
Državne institucije premalo poznajo razmere na terenu.

Pogoste spremembe okoljskih predpisov in administrativnih zahtev.

Pomanjkljiva komunikacija med ključnimi deležniki.

Šibko sodelovanje med prebivalci, občinami,
državnimi organi in strokovnimi institucijami.

Razhajanja med kmeti, NVO, naravovarstveniki in mediji zaradi
različnega razumevanja stanja.

Pomanjkanje kmetijskega znanja pri pripravi zakonodaje in ukrepov.
Opuščanje kmetijstva ter zmanjševanje aktivne kmetijske rabe kmetij.

Konflikti na podeželju

Medsebojno sodelovanje, pomoč, partnerstvo in zaupanje znotraj vaške skupnosti.

Spodbudnejše regulative na področju pridelave in predelave hrane in večji razvojni potencial kmetijstva.

Boljša informiranost prebivalcev o regulativih na področju kmetijstva
(npr. o času gnojenja kmetijskih površin) in ozaveščenost o pomenu kmetijstva.

Večja prisotnost predstavnikov različnih institucij (zakonodajalcev, lokalnih skupnosti itd.) na terenu;
tudi z organizacijo piknikov, dnevov odprtih vrat, z organiziranimi predstavitvami v okviru vaških skupnosti.

Ustrezno izobraženi zakonodajalci, ki pogosto ne poznajo dejanskega stanja in
s svojim predpisi nehoti povzročajo konflikte.

Mediacija med različnimi vpletenimi akterji in deležniki.

Z zgodnjim izobraževanjem otrok in mladine o različnosti in pomenu sožitja med različnimi ciljnimi skupinami.

Projekti, ki jih skupaj pripravljajo prebivalci znotraj določenega vaškega jedra: skupni interesi prebivalcev povezujejo.
Soseska zidanica Drašiči (povezava vinogradnikov).

Skupne kuhinje—Hiša žive dediščine (v kateri so si kmečke ženske uredile skupno kuhinjo).
Medgeneracijski center Cerovec Semič – kjer si je aktiv kmečkih žena uredil več prostorov, med njimi tudi kuhinjo.

DRŽAVNA RAVEN

Naravovarstveni predpisi - tako okoljski kot prostorski:
prepovedati ali omejiti obdelavo na vodovarstvenih območjih;
vesti stroge omejitve košnje, paše, gnojenja, uporaba FFS);
urediti področje upravljanja divjadi in velikih zveri (škoda od volkov, medvedov); povečati odstrel, pospešiti postopke pri
ugotavljanju škode in zvišati zneske odškodnin.

Poenostaviti postopke, povezane s komasacijo zemljišč
(pogosto so zapleteni in dolgotrajni); poenostaviti obrazce za
subvencije oz. vse birokratske postopke, ki so povezani
s pridobivanjem sredstev; poenostaviti knjigovodstvo in
administracijo za poročanje dejavnosti.

Poenostaviti prijave na javne pozive in priprave zahtevkov v okviru
Strateškega načrta kmetijske politike 2027, ki sicer omogoča
sofinanciranje cele vrste intervencij.

Poenostaviti postopke, povezane s predkupno
pravico pri nakupu zemljišč, zemljiškoknjižno ureditvijo in
spremembo namembnosti zemljišča, če želi kmet razširiti kmetijo.

OBČINSKA/REGIONALNA RAVEN

Občine z različnimi spodbudami—participativnim proračunom,
projekti LEADER/CLLD, s krepitvijo vloge krajevnih skupnosti,
s spodbujanjem društvenega življenja na podeželju, s prostorsko
politiko, z ohranjenem storitev na podeželju (bankomati, trgovine,
zdravstveni domovi) lahko bistveno vplivajo na kvaliteto življenja
in s tem preprečujejo nastanek konfliktov.

Vzpostavitev regionalnega prostorskega planiranja.

Oblikovanje dogovora za razvoj regije, s katerim s pomočjo
EU sredstev financirajo investicije na podeželju,
predvsem infrastrukturo, ki je ključnega pomena za kvalitetno
življenje prebivalcev na podeželju.

Razdrobljena zemljišča zmanjšujejo konkurenčnost kmetij.
Zaraščanje in pozidava zmanjšujeta razpoložljive kmetijske površine.
Birokracija, visoke kazni in zahtevni pogoji javnih naročil.
Pomanjkljive logistične in skladiščne kapacitete.
Nizka ozaveščenost o prednostih lokalne hrane.
Zmanjševanje števila kmetij zmanjšuje samooskrbo.

Sezonskost omejuje pridelavo in prihodke kmetij.
Divjad in zveri povzročajo škodo ter dodatne stroške.
Premalo povezovanja in sodelovanja med kmeti.
Nizke odkupne cene in šibka pogajalska moč pridelovalcev.
Pomanjkanje surovin.
Nezagotovljen odkup povečuje tveganje za zavržke hrane.

Samooskrba s hrano

Dodatna sredstva za odpravljanje zaraščanja ter učinkovitejša zaščita kmetijskih zemljišč pred pozidavo in izgubo kmetijske rabe.

Poenostavljeni ukrepi, manj birokracije ter boljša vključenost lokalnih pridelovalcev v sisteme javnega naročanja.

Zagotovljena nemotena oskrba s ključnimi kmetijskimi vložki, kot so semena, gnojila, gorivo in veterinarske storitve.

Intenzivnejša promocija lokalne hrane ter krepitev povezav med pridelovalci in potrošniki.

Večja promocija kmetijskega poklica, zlasti med mladimi, ter podpora zgodnejšemu prenosu kmetij na mlade prevzemnike.

Izboljšan dostop do vode za namakanje, spodbujena specializirana pridelava ter okrepljena podpora za razvoj rastlinjakov.

Okrepljeno povezovanje med kmeti za skupno trženje, skladiščenje, promocijo, prenos znanja in uporabo mehanizacije.

Razvite lokalne tržnice ter razširjene prodajne poti, vključno s prodajnimi avtomati za lokalne pridelke.

- 1) Trgovine z lokalnimi izdelki lokalnih ponudnikov: Zakladi Kočevske, Hiša dobrot (Metlika).
2) Prodaja lokalnih izdelkov v TIC-ih. 3) Veriga "Od vil do vilic."

- 1) Kolektivne blagovne znamke: Belokranjsko, O, Kočevsko, Dobrote Dolenjske, Dobrote s kmetij.
2) Kmetijske zadruge lahko spodbujajo lokalno pridelavo in omogočajo odkup in lokalno prodajo v svojih trgovinah (KZ Metlika, KZ Velike Lašče, KZ Trebnje-Krka). 3) IRP12 - Regijski pristop povezovanja lokalnih proizvodov s poudarkom na ekoloških proizvodih.
Intervencija SKP 2023-2027, katere namen je spodbujanje povezovanja kmetijskih gospodarstev v verigo od pridelovalcev, do pridelovalcev, gostinskih ponudnikov, obratov javne prehrane in končnih potrošnikov. Vodilni partner projekta je Zavod Dobrote Dolenjske.

- 1) Lokalne tržnice z lokalnimi izdelki in pridelki po večjih krajih: Črnomelj, Metlika, Ribnica, Sodražica, Velike Lašče, Kočevje, Šentjernej, Trebnje, NM...
2) Prodajni avtomati z lokalnimi proizvodi na samih kmetijah ali lokalnem okolju.

DRŽAVNA RAVEN

Bolj dosledno ščititi najboljša kmetijska zemljišča pred spremembo namembnosti in pozidavo.

Vzpostaviti ustrezno zakonodajo in njeno izvrševanje ter spodbudno kmetijsko in davčno politiko.

- 1) Izboljšati ukrepe kmetijske politike za spodbujanje lokalne samooskrbe z javnimi razpisi - da imajo lokalni ponudniki boljše možnosti za izbiro v javnih ustanovah. Hrana, ki potuje izgublja hranilno vrednost in kakovost, ne poznamo pogojev, pri katerih je bila pridelana.

- 2) V ukrepih SKP po letu 2027 nameniti več sredstev in ukrepov lokalno pridelani hrani in spodbudi lokalnih pridelovalcev (tudi na manjših kmetijah).

Prizadevati si, da bi kmetijska politika EU prepoznala pomen srednjih in malih kmetij in si prizadevala za njihov obstoj - igrajo zelo pomembno vlogo pri samooskrbi, lokalni pridelavi in ponudbi, zagotavljanju biotske pestrosti, ohranjanju okolja in naravnih virov, delovnih mest. Prizadevati si, da bi bila prihodnja kmetijska politika usmerjena dvotirno: na velike kmetije, ki pretežno zasledujejo ekonomske cilje in srednje in ter male kmetije, ki so pomembne ne le z ekonomskega, temveč tudi okoljskega in družbenega (socialnega) vidika.

OBČINSKA/REGIONALNA RAVEN

Spodbujati lokalno pridelavo, pridelavo in prodajo – predvsem v javnih institucijah v občini.

Spodbujati mlade pri prevzemu kmetij in jim pri tem pomagati. Preprečevati podvajanje občinskih in državnih oblik podpore.

Povezovati lokalne pridelovalce, pridelovalce in ponudnike na regionalni ravni (žal v Sloveniji še nimamo regionalne ureditve). Dober primer je intervencija IRP12, v tem primeru lahko povezovalno vlogo igrajo LAS-i.

Zagotoviti pomoč občine pri organiziranju lokalne tržnice (nakup stojnic, dodelitev/izgradnja prostora, informiranje občanov o tržnici in njeni ponudbi (npr. prek občinskih glasil), izbor organizatorja lokalne tržnice prek razpisa.

- Pomanjkanje skupne turistične znamke in usklajenega nastopa regije.

Nizka prepoznavnost regije ter šibko povezovanje med deležniki.

Razdrobljena ponudba in pomanjkanje večjih nastanitvenih zmogljivosti.

Izrazita sezonskost z omejeno ponudbo zunaj poletne sezone.

Nezadostno vključevanje lokalnega prebivalstva v razvoj turizma.

Pomanjkanje usposobljenega kadra v turizmu in gostinstvu.
- Pomanjkljiva digitalna podpora za promocijo in rezervacije.

Šibko povezovanje med nastanitvenimi ponudniki in lokalnimi proizvajalci.

Premalo inovativnih in doživljajskih turističnih produktov.

Slaba prometna povezanost in omejena javna mobilnost.

Omejena dostopnost za gibalno ovirane in ranljive skupine.

Turizem na podeželju

- Uveljavitev regije kot butične, zelene in avtentične destinacije za oddih, naravo in dobro počutje.

Razvoj trajnostnega, doživljajskega in zdraviliškega turizma (vinske poti, gozdni turizem, termalna ponudba, kulinarika).

Oblikovanje skupne turistične znamke JV Slovenije ob ohranjanju lokalnih posebnosti.

Vzpostavitev skupnega destinacijskega managementa in usklajene razvojne strategije.

Krepitev sodelovanja med občinami, ponudniki in razvojnimi agencijami, tudi čezmejno.

Večje vključevanje lokalnih podjetij, skupnosti in družinskih ponudnikov v turistično ponudbo.

Digitalna preobrazba ponudnikov s skupno platformo za promocijo, prodajo in rezervacije.

Razvoj skupnih turističnih produktov ter vlaganja v kakovostno in okolju prijazno infrastrukturo.

Razvoj trajnostne mobilnosti in zelene infrastrukture (kolesarske in pešpoti).

Spodbujanje mladih za delo v turizmu ter izboljšanje plačil, delovnih pogojev in ugleda poklica.

- "Dolenjska: naravne danosti (reke, terme), kulturna dediščina (gradovi, samostani, zidanice, cerkve, galerije, muzeji), zdraviliški turizem (Dolenjske in Šmarješke Toplice), vinska kultura in kulinarika (zidanice), podeželski in rekreativni turizem (pohodniške in kolesarske poti)".

"Bela krajina: naravna dediščina (Kolpa), bogata etnološka dediščina (belokranjska noša, pisanice, ples in glasba), avtentična kulinarika (belokranjska pogača, jagenjček, vina), čezmejno sodelovanje (Hrvaška), aktivni in vodni turizem (kampiranje, rafting, kolesarjenje, pohodništvo)".

Kočevsko-Ribniško območje: ohranjena narava (gozdovi, pragozd Krokar – UNESCO, Kočevski Rog), tematska identiteta (gozdovi), ekoturizem in doživetja v naravi (opazovanje živali v naravi, pohodništvo, kolesarjenje, gozdna doživetja), rokodelstvo in suhorobarstvo, mir in avtentičnost (turizem z visoko dodano vrednostjo).

DRŽAVNA RAVEN

- Zagotoviti ustrezno zakonodajo in finance.

Okrepiti politično voljo in podporo.

Omogočiti tranzicijo v digitalno preobrazbo.

Zeleni prehod in multi-etnična nova tržišča.

OBČINSKA/REGIONALNA RAVEN

- Vzpostaviti skupno regijsko organizacijo, ki bi koordinirala aktivnosti promocije, razvoja produktov in sodelovanje med občinami.

Omogočiti dostop z javnim prevozom.

Okrepiti upravljanje razpršenih malih destinacij in posledično uveljavitev skupnih/kolektivnih blagovnih znamk.

Preveriti nosilno sprejemljivost okolja, pravočasno upravljati turistične tokove na nekaterih lokacijah ter urediti ponudbo izven glavne sezone.

Ohraniti tradicionalne dejavnosti (kmetijstvo) in preprečiti preusmerjanje izključno v turizem.

Lokalne akcijske skupine in program LEADER/CLLD udeleženci povezujejo predvsem s **projekti, povezovanjem, razvojem, sodelovanjem in razvojem podeželja**, pogosto pa tudi s pristopom od spodaj navzgor, finančnimi sredstvi ter podporo lokalnim pobudam. Kot pomembne naloge so udeleženci izpostavili povezovanje različnih deležnikov, pomoč pri razvoju projektov, usmerjanje in svetovanje ter spodbujanje uravnoteženega razvoja podeželja.

Odgovori kažejo tudi jasno pričakovanje, da bodo lokalne akcijske skupine še bolj prisotne neposredno med prebivalci. Udeleženci si želijo več terenskega dela, srečanj, delavnic in osebnega stika, rednejšo komunikacijo, aktivnejše vključevanja mladih in lokalnih društev ter več posluha za konkretne potrebe prebivalcev. Večkrat je bila izpostavljena tudi potreba po zmanjšanju birokracije in po bolj vključujočem načrtovanju razvoja.

Ključno sporočilo regijskega srečanja je, da podeželje Jugovzhodne Slovenije ponuja številne razvojne priložnosti, vendar jih bo mogoče v celoti izkoristiti predvsem z več sodelovanja, povezovanja in medsebojnega razumevanja. Konflikte v prostoru je treba reševati z dialogom in iskanjem skupnih interesov. Krepitev lokalne samooskrbe zahteva ohranjanje kmetijskih zemljišč, prilagajanje kmetijstva podnebnim spremembam, spodbujanje mladih k prevzemanju kmetij, povezovanje pridelovalcev ter razvoj lokalnih tržnic in novih prodajnih poti. Turizem predstavlja pomembno, še ne povsem izkoriščeno razvojno možnost, ki naj temelji na naravi, kulturni dediščini, lokalni ponudbi in avtentičnih doživetjih ter se razvija v smeri kakovostnega, butičnega in trajnostnega turizma. Pomembno povezovalno orodje pri uresničevanju teh ciljev ostajajo lokalne akcijske skupine in program LEADER/CLLD, ki omogočajo, da se različni lokalni interesi, pobude in sredstva povežejo v skupne razvojne zgodbe.

*Podeželja ni mogoče
upravljati samo iz pisarne –
politike in predpisi morajo
izhajati tudi iz poznavanja
dejanskih razmer na terenu.*

*Gost ne prihaja
zaradi občinskih
meja, ampak zaradi
zgodbe prostora.*

*Kakovost življenja na
podeželju ni odvisna
samo od kmetijstva,
temveč od storitev,
mobilnosti, prostorskega
načrtovanja, sodelovanja
in občutka skupnosti.*

*Naša regija
ima potencial,
da postane
butična, zelena
in avtentična
destinacija.*

*Če podeželje
ne bo dvignilo
svojega glasu,
se ga ne bo
slišalo!*

**DRUŠTVO ZA RAZVOJ
SLOVENSKEGA PODEŽELJA**

Društvo za razvoj slovenskega podeželja

info@drustvo-podezelje.si

Dol pri Ljubljani 18, 1262 Dol pri Ljubljani, Slovenija

LASDBK
Lokalna akcijska skupina
Dolenjska in Bela krajina

LAS Dolenjska in Bela krajina

Vodilni partner: RC Novo mesto d.o.o.

lasdbk@rc-nm.si

LASPPD
OD TURJAKA DO KOLPE

LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe

Vodilni partner: RC Ribnica Kočevje d.o.o.

info@las-ppd.si

LAS SUHE KRAJINE, TEMENICE IN KRKE - LAS STIK

Vodilni partner: CIK Trebnje

las-stik@ciktrebnje.si

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO**

